

Sygn. akt I USKP 10/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania Z. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 lutego 2021 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 19 grudnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 19 grudnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z odwołania Z. P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K. (dalej również jako: ZUS) – oddalił apelację ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z dnia 4 listopada 2016 r., sygn. akt V U (...), w którym Sąd Okręgowy oddalił odwołania ubezpieczonego od decyzji organu rentowego z dnia 30 czerwca 2016 r. i z dnia 2

sierpnia 2016 r., w których ZUS odmówił ubezpieczonemu przyznania emerytury w wieku obniżonym uzasadniając to tym, że wnioskodawca nie spełnił wszystkich przesłanek warunkujących przyznanie emerytury zawartych w art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 53 z zm.; dalej również jako ustawa emerytalna).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że Z. P. (ur. 16 marca 1956 r.) od 1 września 1971 r. do 22 kwietnia 1976 r. był zatrudniony w Fabryce Samochodów w S. Zasadniczą służbę wojskową odbywał od 23 kwietnia 1976 r. do 14 kwietnia 1978 r., a po jej odbyciu od dnia 24 maja 1978 r. podjął zatrudnienie w Okręgowym Zakładzie Transportu i Maszyn Drogowych Oddział Transportowo - Sprzętowy w K., w którym pracował do dnia 31 sierpnia 1978 r. Stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał czynności kierowcy samochodu ciężarowego STAR 28 wywrotka o ładowności 5 ton przewożąc materiały budowlane, głównie kruszywa, masy bitumiczne, piasek i różne materiały do budowy dróg. Od 19 września 1978 r. do 31 października 1989 r. Z. P. pracował w (...) Przedsiębiorstwie Przemysłu Drzewnego, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonując czynności na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego powyżej 3,5 tony. Jeździł wówczas samochodem STAR- 200 z przyczepą do 12 ton. Do jego zadań należało przewożenie desek, tarcicy, lakierów i materiałów budowlanych. Gdy samochód był w remoncie, wówczas jeździł autobusem. Na powyższą okoliczność przedłożył świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 30 października 1989 r. Począwszy od dnia 1 czerwca 1994 r., z przerwami, wnioskodawca prowadził działalność gospodarczą w zakresie usług transportowych.

Sąd drugiej instancji na podstawie art. 382 k.p.c. uzupełnił postępowanie dowodowe przez dodatkowe przesłuchanie ubezpieczonego w charakterze strony na okoliczności związane z podjęciem przez niego zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej i charakteru podjętego wówczas zatrudnienia. Z dodatkowego przesłuchania wnioskodawcy wynika, że w czasie odbywania służby wojskowej uzupełnił on kwalifikacje kierowcy uzyskując prawo jazdy kat. C+E i wprawdzie miał świadomość, że po zakończeniu służby wojskowej może powrócić do macierzystego zakładu pracy, jednak zamierzał ubiegać się o pracę związaną ze

zdobytymi w czasie służby kwalifikacjami. Przedstawiciel firmy PKS B. zachęcał ubezpieczonego do podjęcia pracy w tej firmie w charakterze pomocnika kierowcy, w związku z czym wnioskodawca po zakończeniu służby wojskowej złożył podanie o przyjęcie do pracy w PKS B. Ostatecznie PKS B. nie zaoferował wnioskodawcy zatrudnienia, a wnioskodawca z uchybieniem 30 - dniowemu terminowi od zakończenia służby wojskowej na własną rękę znalazł pracę u innego pracodawcy - w Okręgowym Zakładzie Transportu i Maszyn Drogowych w K., w którym pracował jako kierowca wywrotki. Według Sądu Apelacyjnego wnioskodawca nie wykazał co najmniej 15 - letniego stażu pracy w szczególnych warunkach i w konsekwencji nie spełnił wszystkich przesłanek niezbędnych do nabycia prawa do emerytury w wieku obniżonym na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej w związku z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

Sąd uznał, że do stażu pracy w szczególnych warunkach podlega zaliczeniu okres od 24 maja 1978 r. do 31 sierpnia 1978 r., kiedy wnioskodawca był zatrudniony w Okręgowym Zakładzie Transportu i Maszyn Drogowych i wykonywał pracę kierowcy samochodu ciężarowego. Kolejnym okresem podlegającym uwzględnieniu w stażu pracy w szczególnych warunkach jest okres zatrudnienia od 19 września 1978 r. do 31 października 1989 r. w (...) Przedsiębiorstwie Przemysłu Drzewnego, gdzie wnioskodawca także pracował jako kierowca samochodu ciężarowego. Ponadto doliczeniu podlegają okresy zatrudnienia, które zostały uwzględnione przez organ rentowy już na etapie postępowania administracyjnego, a mianowicie zatrudnienie od 22 lipca 1991 r. do 22 września 1992 r. w Przedsiębiorstwie Państwowej Komunikacji Samochodowej w S. w charakterze kierowcy autobusu o liczbie miejsc powyżej 15 oraz zatrudnienie od 1 listopada 1989 r. do 31 sierpnia 1990 r. w Spółdzielni Rzemieślniczej w S. w charakterze kierowcy samochodu ciężarowego. Razem okresy te stanowią 13 lat 4 miesiące i 19 dni pracy w szczególnych warunkach, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, o jakiej mowa w wykazie A dziale VIII poz. 2, stanowiącego załącznik do wskazanego wyżej rozporządzenia: „prace kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony,

specjalizowanych, specjalistycznych (specjalnych), pojazdów członowych i ciągników samochodowych balastowych, autobusów o liczbie miejsc powyżej 15, samochodów uprzywilejowanych w ruchu w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych, trolejbusów i motorniczych tramwajów”. Jest to staż pracy w szczególnych warunkach niewystarczający do nabycia uprawnienia do emerytury w wieku obniżonym.

Według Sądu drugiej instancji do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach nie można uwzględnić ubezpieczonemu okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej od 23 kwietnia 1976 r. do 14 kwietnia 1978 r. Nie ma podstaw prawnych do tego, aby czas pełnienia służby wojskowej rozważać jako okres pracy w szczególnych warunkach z uwagi na charakter czynności wykonywanych w trakcie pełnienia służby, na co zdaje się wskazywać apelujący podnosząc, iż przez cały okres pełnienia służby wojskowej wykonywał pracę kierowcy samochodu ciężarowego.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że ubezpieczony przed powołaniem do odbycia zasadniczej służby wojskowej pracował w Fabryce Samochodów Ciężarowych w S. jako frezer, a tym samym nie wykonywał wówczas pracy w szczególnych warunkach. Następnie służbę wojskową odbywał od 23 kwietnia 1976 r. do 14 kwietnia 1978 r. Ubezpieczony – po zakończeniu służby wojskowej – podjął zatrudnienie w nowym zakładzie pracy tj. innym niż ten, w którym był zatrudniony w chwili otrzymania powołania do odbycia służby wojskowej. Istotna jest również data podjęcia tego zatrudnienia tj. 24 maja 1978 r. – zatrudnienie zostało podjęte już po upływie 30 dni od zakończenia służby wojskowej. W konsekwencji nie można zaliczyć wnioskodawcy okresu służby wojskowej do stażu pracy w szczególnych warunkach, ponieważ przekroczył on termin 30 dni od odbycia służby wojskowej przewidziany przez ustawodawcę jako warunek wliczania służby wojskowej do okresu, od którego uzależnione są uprawnienia pracownicze, jak również i to, że podjęcie zatrudnienia po odbyciu służby wojskowej nie stanowiło „powrotu” do macierzystego zakładu pracy.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego ubezpieczony zaskarżył skargą kasacyjną, opartą na obydwu podstawach określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono naruszenie art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy emerytalnej przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przez przyjęcie, że okres zasadniczej służby wojskowej nie wlicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach, gdy w czasie służby wojskowej ubezpieczony świadczył na rzecz Wojska Polskiego pracę w szczególnych warunkach jako kierowca zawodowy samochodu o ładowności do 6 ton z przyczepą o ciężarze 4 tony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy (zaświadczenie WKU z 25 maja 2016 r.) - od 23 kwietnia 1976 r. do 14 kwietnia 1978 r., brak powrotu do pracy u dotychczasowego pracodawcy wynikał ze zwłoki i braku odzewu zakładu pracy mimo złożonego w terminie 1 dnia od opuszczenia wojska podania do pracy, zaś odwołujący się bezpośrednio po odbyciu służby wojskowej świadczył pracę w szczególnych warunkach u innego pracodawcy tj. jako kierowca samochodów ciężarowych.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 217 k.p.c. i art. 227 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, polegającej na dokonaniu tej oceny wbrew treści dokumentów (świadczeń pracy i angaży) znajdujących się w aktach emerytalnych i w aktach osobowych ubezpieczonego potwierdzających fakt, że okres zasadniczej służby stanowił jedynie przerwę w zatrudnieniu, której ubezpieczony doznał z powodu powołania do odbycia czynnej służby wojskowej.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania; ewentualnie - o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku w całości i przyznanie prawa do wcześniejszej emerytury oraz o zasądzenie od organu na rzecz odwołującego się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadniczą wadliwość skargi kasacyjnej stanowi brak powiązania wykładni art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy emerytalnej z adekwatnymi przepisami normującymi sytuację pracowników odbywających służbę wojskową w

takim okresie jak wnioskodawca. W szczególności skarga kasacyjna całkowicie pomija art. 108 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 44, poz. 220 ze zm.) oraz § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318), co uniemożliwia Sądowi Najwyższemu (związanemu podstawami skargi kasacyjnej) pełne odniesienie się do wskazanych zarzutów.

Również zarzut podstawy procesowej skargi kasacyjnej - dokonania w zaskarżonym wyroku oceny wbrew treści dokumentów (świadczeń pracy i angaży) pozostaje w sprzeczności z ustaleniami Sądu Apelacyjnego, z których wynika, że po zakończeniu służby wojskowej wnioskodawca nie stawiał się u dotychczasowego pracodawcy w terminie 30 dni.

Zgodnie z art. 106 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej „niezachowanie tego terminu powodowało wygaśnięcie stosunku pracy, chyba że niezachowanie terminu nastąpiło z przyczyn niezależnych od pracownika”. Wbrew sugestii skargi kasacyjnej ze świadectwa pracy wystawionego przez Fabrykę Samochodów Ciężarowych w S. wynika tylko, że ubezpieczony był w niej zatrudniony jako frezer, a tym samym nie wykonywał wówczas pracy w szczególnych warunkach. Nie ma natomiast adnotacji, że odmówiono jego zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej. Koresponduje to z dalszymi ustaleniami Sądu Apelacyjnego, że po zakończeniu służby wojskowej wnioskodawca zamierzał ubiegać się o pracę związaną ze zdobytymi w czasie służby kwalifikacjami. Przedstawiciel firmy PKS B. zachęcał ubezpieczonego do podjęcia pracy w tej firmie w charakterze pomocnika kierowcy, w związku z czym wnioskodawca po zakończeniu służby wojskowej złożył podanie o przyjęcie do pracy w PKS B. Ostatecznie PKS B. nie zaoferował wnioskodawcy zatrudnienia, a wnioskodawca z uchybieniem 30 - dniowemu terminowi od zakończenia służby wojskowej na własną rękę znalazł pracę u innego pracodawcy - w Okręgowym Zakładzie Transportu i Maszyn Drogowych w K., w którym pracował jako kierowca wywrotki.

Procesowy zarzut skargi kasacyjnej całkowicie bezpodstawnie sugeruje więc, że okres zasadniczej służby stanowił jedynie przerwę w zatrudnieniu w

szczególnych warunkach, której ubezpieczony doznał z powodu powołania do odbycia czynnej służby wojskowej (niewątpliwie okres tej służby zaliczono do ogólnego okresu składkowego).

Zgodnie z treścią art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, mężczyznom urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 65 lat oraz okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 lat.

Przepis art. 32 ust. 2 cytowanej ustawy stanowi, że za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie, których osobom wymienionym w ust. 2 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych (art. 32 ust. 4 ustawy). Stosownie do § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Według § 3 cytowanego rozporządzenia okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury uważa się okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczanymi do okresów zatrudnienia. Natomiast § 4 ust. 1 rozporządzenia stanowi, że pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet

i 60 lat dla mężczyzn oraz ma wymagany okres zatrudnienia, w tym, co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W sprawie objętej skargą kasacyjną nie było sporne, że do stażu pracy w szczególnych warunkach podlega zaliczeniu okres od 24 maja 1978 r. do 31 sierpnia 1978 r., kiedy wnioskodawca był zatrudniony w Okręgowym Zakładzie Transportu i Maszyn Drogowych i wykonywał pracę kierowcy samochodu ciężarowego po zakończeniu służby wojskowej.

Skarżący zanegował w skardze kasacyjnej stanowisko Sądu drugiej instancji, iż do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach nie można uwzględnić ubezpieczonemu okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej od 23 kwietnia 1976 r. do 14 kwietnia 1978 r. Jak wskazano wyżej pełnomocnik skarżącego nie wskazał w skardze kasacyjnej żadnego przepisu, z którego mogłoby wynikać, że czas pełnienia służby wojskowej rozważać należy jako okres pracy w szczególnych warunkach z uwagi na charakter czynności wykonywanych w trakcie pełnienia służby, która nie jest związana z pozostawaniem w stosunku pracy (*nota bene* jest oczywiste, że poza czynnościami kierowcy samochodu ciężarowego wnioskodawca musiał wykonywać inne czynności żołnierskie takie jak nauka strzelania, musztry itp., przez co nie można uznać, że czynności kierowcy wojskowego samochodu ciężarowego wykonywał w pełnym wymiarze czasu służby).

Wobec braku adekwatnych zarzutów naruszenia prawa materialnego na marginesie tylko można przypomnieć, że w judykaturze podjęto problematykę zaliczania służby wojskowej do stażu pracy w warunkach szczególnych, a zasadniczą rolę w wyjaśnianiu tego problemu należy przypisać uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r., II UZP 6/13 (OSNP 2014 nr 3, poz. 42 i OSP 2014 nr 12, poz. 110), w której przyjęto, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym stosownie do art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej. W uzasadnieniu tej uchwały powiększony skład Sądu Najwyższego stwierdził, że rozstrzygany problem nie dotyczy ujmowania zasadniczej służby wojskowej jako

okresu składkowego (albo zaliczalnego w rozumieniu poprzednich regulacji emerytalnych), lecz sprowadza się do określenia, czy ta służba jest równoznaczna z okresem pracy w szczególnych warunkach wymaganym do nabycia wcześniejszej emerytury. Sąd Najwyższy wyraźnie zaznaczył, że na gruncie przepisów ubezpieczeniowych okres zasadniczej służby wojskowej nie jest obecnie i nigdy nie był okresem zatrudnienia (pozostawania w stosunku pracy), a to oznacza, że w okresie odbywania zasadniczej służby wojskowej żołnierz nie był pracownikiem zatrudnionym w szczególnych warunkach. Uwzględnienie okresu tej służby w stażu ubezpieczeniowym (jako okresu zaliczalnego albo równorzędnego), było możliwe - co najwyżej - tylko na podstawie odrębnego przepisu. Zgodnie z art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony PRL, okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, pracownikom, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby albo w tej samej gałęzi pracy. Dodatkowo art. 106 ust. 1 tej ustawy nakazywał pracodawcy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej służby wojskowej, do jego zatrudnienia na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby pracownik zgłosił swój powrót do zakładu pracy w celu podjęcia zatrudnienia. Z kolei szczegółowe zasady zaliczenia zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia zostały uregulowane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin, które w § 5 ust. 1 ustalało, że pracownikowi, który podjął zatrudnienie po odbyciu służby, należało zaliczyć okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień uzależnionych od liczby lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Z przywołanych regulacji - zdaniem powiększonego składu Sądu Najwyższego - wynikała zasada, zgodnie z którą pracownikowi, który we wskazanym terminie (30-dniowym) po zakończeniu służby wojskowej podjął pracę u tego pracodawcy, u którego był zatrudniony w chwili powołania do tej służby, okres służby był wliczany

do okresu zatrudnienia w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Przepisy ustanawiały zatem fikcję prawną, z której wynikało, że pracownik zatrudniony w szczególnych warunkach, który po zakończeniu czynnej służby wojskowej powrócił do tego samego zatrudnienia w odpowiednim terminie, zachowywał - w okresie pełnienia tej służby - status pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów emerytalnych. Powyższa zasada nie obowiązywała jednak wówczas, gdy okres służby wojskowej przypadał w innym czasie niż okres zatrudnienia. W końcowej części uzasadnienia uchwały powiększony skład Sądu Najwyższego podkreślił, że regulacje prawne w zakresie szczególnych uprawnień związanych z pełnieniem zasadniczej służby wojskowej, obowiązujące w poprzednim stanie prawnym, miały zastosowanie nie tylko w sferze prawa pracy, ale również w zakresie kwalifikowania takiej służby do okresów ubezpieczenia społecznego. Jeżeli zatem pracownik spełnił warunki powrotu do poprzedniego zatrudnienia, to zachował "ciągłość pracy", a okres zasadniczej służby wojskowej należy traktować jako zatrudnienie na takich samych warunkach, jak przed datą powołania do tej służby.

W kolejnej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., III UZP 4/15 (OSNP 2015 nr 12, poz. 164) stwierdzono, że okres zasadniczej lub okresowej służby wojskowej odbytej w czasie od 29 listopada 1967 r. do 31 grudnia 1974 r. zalicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej) także w sytuacji, gdy ubezpieczony bezpośrednio przed powołaniem do służby wojskowej pracował w warunkach szczególnych oraz po zwolnieniu z tej służby podjął w innym zakładzie pracy zatrudnienie niestanowiące pracy w szczególnych warunkach, jeżeli zostały spełnione przesłanki, o których mowa w art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL.

W uchwale tej Sąd Najwyższy wskazał na jeszcze inną sytuację faktyczną, której dotyczył wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2014 r., I UK 442/13. W wyroku tym uznano, że czas zasadniczej służby wojskowej zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym (na

zasadach wynikających z art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej) także wtedy, gdy żołnierz przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie był (w ogóle) zatrudniony, ale po zwolnieniu z tej służby w ciągu 30 dni podjął zatrudnienie i pracował w szczególnych warunkach pracy. Spór w tej sprawie koncentrował się wokół problemu, czy do okresu pracy w szczególnych warunkach można wnioskodawcy zaliczyć okres zasadniczej służby wojskowej od 25 kwietnia 1972 r. do 9 kwietnia 1974 r., po której (25 kwietnia 1974 r.) ubezpieczony rozpoczął pracę jako kierowca samochodu ciężarowego, jeśli przed rozpoczęciem służby wojskowej w ogóle nie pozostawał w stosunku pracy (pracował w gospodarstwie rolnym). Uzasadniając twierdzącą odpowiedź na tak postawione pytanie, Sąd Najwyższy wyszedł między innymi z założenia, że osoby, które przed powołaniem do służby wojskowej nie podjęły ("nie zdążyły" podjąć) zatrudnienia, ale w stosunkowo krótkim czasie (w ciągu 30 dni) po odbyciu służby wojskowej zatrudniły się i pracowały w szczególnych warunkach, nie powinny być traktowane gorzej niż ubezpieczeni, którzy przed wcieleniem do wojska "zdążyli" rozpocząć zatrudnienie w warunkach szczególnych i kontynuowali je po przerwie spowodowanej służbą wojskową. Dotyczy to zwłaszcza przypadków, w których osoba odbywająca służbę wojskową uzyskała w trakcie tej służby stosowne kwalifikacje zawodowe (np. uprawnienia do kierowania samochodami ciężarowymi). Zdaniem Sądu Najwyższego wyrażonym w tym wyroku, łącznikiem obu tych sytuacji jest przede wszystkim to, że po służbie wojskowej żołnierze (rezerwy) podejmują pracę w szczególnych warunkach w krótkim czasie (w ciągu 30 dni), a po drugie, że służba wojskowa stanowi takie samo obciążenie dla osoby, która przed rozpoczęciem służby była już zatrudniona (choćby w szczególnych warunkach), jak i dla osoby, która przed służbą wojskową wcale nie pracowała. W rezultacie w uchwale zajęto stanowisko, że na podstawie art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 67 ust. 1 Konstytucji RP można zasadnie wywodzić, że zatrudnienie (brak zatrudnienia) ubezpieczonego przed rozpoczęciem służby wojskowej nie stanowi cechy, która dostatecznie usprawiedliwiałaby różnicowanie sytuacji prawnej ubezpieczonych w zakresie nabywania przez nich uprawnień emerytalnych z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Z przedstawionych argumentów wynika, że przesłankami zaliczenia okresu służby wojskowej do okresu pracy w warunkach szczególnych są: 1) pozostawanie w stosunku pracy przed powołaniem do służby wojskowej i wykonywanie pracy w szczególnych warunkach, a następnie po odbyciu służby wojskowej podjęcie pracy na dotychczasowych warunkach, czyli pracy w szczególnych warunkach; 2) pozostawanie w stosunku pracy przed powołaniem do służby wojskowej i wykonywanie pracy w szczególnych warunkach, a następnie po odbyciu służby wojskowej niepodjęcie zatrudnienia (w warunkach szczególnych) u poprzedniego pracodawcy z ważnych przyczyn w rozumieniu § 7 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin; 3) podjęcie pracy w warunkach szczególnych po zakończeniu służby wojskowej, gdy żołnierz przed powołaniem do służby nie był (w ogóle) zatrudniony (§ 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin). Przy czym warunkiem takiego zaliczenia było zatrudnienie w warunkach szczególnych w ciągu 30 dni po ustaniu służby wojskowej.

Prawodawca wprowadził przewidział możliwość zachowania ciągłości uprawnień określonych w § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin mimo przekroczenia wskazanego terminu 30 dni między innymi wtedy, gdy pracownik z "z powodu choroby lub innych przyczyn uniemożliwiających stawienie się do pracy" nie mógł zgłosić wniosku o skierowanie do pracy albo podjąć pracy bez skierowania (§ 7 ust. 4 w związku z § 4 w rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin). Jednakże, po pierwsze przypadek taki dotyczy sytuacji, gdy to pracownik nie może stawić się do pracy z usprawiedliwionych przyczyn leżących po jego stronie, na co, pomijając chorobę, wyraźnie wskazuje zwrot "przyczyny uniemożliwiające stawienie się do pracy", gdyż przyczyny leżące po stronie pracodawcy uniemożliwiające wykonywanie pracy (art. 81 § 1 KP) nie zwalniają pracownika z obowiązku stawienia się do pracy, a więc "nie uniemożliwiają stawienia się do pracy".

Ad casum w skardze kasacyjnej pełnomocnik wnioskodawcy nie wskazuje żadnej przyczyny, która uniemożliwiała stawienie się do pracy u dotychczasowego

pracodawcy. Okoliczność, że negocjacje ubezpieczonego z nowym pracodawcą w 1978 r. zakończyły się niepowodzeniem i ostatecznie podjął on zatrudnienie jeszcze w innym zakładzie pracy po upływie 30 dni od zakończenia służby wojskowej, nie wpływają na ocenę prawidłowości dokonanej przez Sąd Apelacyjny subsumpcji.

Rekapitulując, Sąd Najwyższy uznał, że okresu służby wojskowej nie zalicza się do okresu pracy w warunkach szczególnych, gdy pracownik u dotychczasowego pracodawcy nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach oraz po upływie trzydziestu dni od zwolnienia z niezawodowej służby wojskowej podjął zatrudnienie w warunkach szczególnych u innego pracodawcy (art. 108 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w związku z § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin oraz art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Nie ma zatem podstaw do przyjęcia, że wnioskodawca nabył prawo do emerytury w wieku 60 lat, gdyż na dzień 1 stycznia 1999 r. nie udowodnił co najmniej 15-letniego okresu wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.